

แบบการเสนอผลงาน
(ระดับชำนาญการ และระดับชำนาญการพิเศษ)

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลบุคคล/ตำแหน่ง

ชื่อผู้ขอประเมิน.....นายอนุสรณ์ สะสันติ.....

ตำแหน่งปัจจุบัน.....นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ.....

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งปัจจุบัน.....ทำหน้าที่หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำขุนน่าน.....

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งปัจจุบัน ดังนี้

๑. ปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ ที่ได้รับจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และ/หรือ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๓ (แพร่)

๒. สรุปผลงานภาพรวมของหน่วยจัดการต้นน้ำขุนน่าน เมื่อสิ้นปีงบประมาณ เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานในปีงบประมาณต่อไป

๓. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง.....นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ.....

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้างาน ซึ่งต้องกำกับ แนะนำ วางแผน ควบคุม ตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ร่วมปฏิบัติงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และความชำนาญงานสูงมากในด้านวิชาการป่าไม้ ปฏิบัติงานที่ต้องอาศัยการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องที่ยากมาก เพื่อให้องค์กร หรือหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบเกิดความสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ และการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปตามแผนงานที่ได้รับให้ดำเนินงานในแต่ละปีงบประมาณ อีกทั้งยังต้องปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ส่วนที่ ๒ ผลงานที่เป็นผลการปฏิบัติงานหรือผลสำเร็จของงาน

๑. เรื่อง.....การมีส่วนร่วมและบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.) บ้านนาถิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน.....

๒. ระยะเวลาที่ดำเนินการ..... ๑ ตุลาคม ๒๕๖๔ – ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕

๓. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

การศึกษาการมีส่วนร่วมและบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.) บ้านนาเกิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ได้ทำการศึกษา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. การอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ

๒. โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.)

๑. การอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ

๑.๑ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ

ลุ่มน้ำ (watershed)

นิพนธ์ (๒๕๔๓) กล่าวว่า ลุ่มน้ำ หมายถึง พื้นที่บนผิวโลกบริเวณใด ๆ ที่เรากำหนดขึ้น โดยอาศัยสันปันน้ำ (topographic divide) เป็นแนวแบ่งเขต เพื่อประโยชน์ในการจัดการน้ำฝนที่ตกลงมาแล้วกลายเป็นน้ำท่า (stream flow) ในแม่น้ำลำธารออกมาที่จุดใดจุดหนึ่งที่กำหนดขึ้นเป็นจุดตรวจวัดน้ำ ซึ่งมีขนาดใหญ่เพียงใดแล้วแต่จะกำหนดขึ้น เช่น ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มีจุดน้ำไหลออก (outlet) อยู่ที่ปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ และมีขอบเขตลุ่มน้ำขึ้นไปจนถึงยอดดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

นิวัติ (๒๕๔๗) กล่าวว่า Webster's Dictionary ได้ให้คำจำกัดความของลุ่มน้ำไว้ว่า ลุ่มน้ำ คือ พื้นที่ลาดชันที่ระบายน้ำจากเส้นสันปันน้ำ (divide) ให้ไหลลงสู่ท้องลำธารอย่างน้อยสองแห่งหรือมากกว่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ลุ่มน้ำ คือ พื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยสันปันน้ำนั่นเอง เส้นแบ่งเขตลุ่มน้ำหรือเส้นสันปันน้ำนี้อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิด คือ สันปันน้ำผิวดิน และสันปันน้ำใต้ดิน

๑.๒ ต้นน้ำลำธาร (Head Watershed หรือ Upstream Watershed)

นิวัติ (๒๕๔๗) กล่าวว่า ต้นน้ำลำธาร คือ ลุ่มน้ำที่อยู่บนที่สูงบริเวณที่เป็นต้นกำเนิดของลำธารสายแรก ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ภูเขาสูงชัน ปกคลุมไปด้วยป่าไม้และมีฝนตกชุกที่มีคุณสมบัติเหมาะที่จะรองรับน้ำฝน สามารถดูดซับและกักเก็บน้ำเป็นปริมาณมาก ๆ ไปไว้เป็นน้ำใต้ดิน ต้นน้ำลำธารจึงเปรียบเสมือนเป็นอ่างเก็บน้ำตามธรรมชาติ ที่คอยปลดปล่อยให้น้ำไหลซึมหล่อเลี้ยงลำธาร ให้มีน้ำไหลอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปี

นิพนธ์ (๒๕๔๓) ได้ให้ความหมายของต้นน้ำลำธารว่าหมายถึง บริเวณพื้นที่ตอนบน ของพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยทั่วไปจะเป็นพื้นที่ภูเขาสูงที่เป็นเทือกเขา เป็นแหล่งรองรับน้ำฝนที่ปลดปล่อยลงสู่พื้นที่ตอนล่างอย่างรวดเร็วในช่วงฤดูฝน ในมุมมองของการจัดการลุ่มน้ำนั้น จะถือว่าลุ่มน้ำปิง วัง ยม และน่าน เป็นต้นน้ำลำธารของแม่น้ำเจ้าพระยา หรือในระดับท้องที่ ลุ่มน้ำแม่แจ่ม ลุ่มน้ำแม่แตง ลุ่มน้ำแม่สา ต่างก็เป็นต้นน้ำ ลำธารของลุ่มน้ำปิง เป็นต้น

๑.๓ การจัดการลุ่มน้ำ (Watershed Management)

เกษม (๒๕๓๙) กล่าวว่า การจัดการลุ่มน้ำ หมายถึง การจัดการพื้นที่เพื่อให้ได้น้ำที่มีปริมาณมากพอ คุณภาพดี การไหลสม่ำเสมอ พร้อมทั้งควบคุมเสถียรภาพของดิน ลดความเสียหายจากน้ำท่วมและจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การดำเนินการภายในลุ่มน้ำ พิจารณาเรื่องน้ำเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะทำอะไรภายในลุ่มน้ำ จะทำการเกษตร อุตสาหกรรมป่าไม้ ปลุกสร้างบ้านเรือน สร้างถนน ทำเหมืองแร่ เลี้ยงสัตว์ หรือกิจกรรมใด จะต้องไม่เกิดปัญหาทำให้น้ำลดปริมาณลง เสื่อมคุณภาพ และขาดหายไปจนไม่มีน้ำไหลในลำธารในฤดูแล้ง ที่สำคัญยิ่งก็คือ จะต้องไม่ทำให้เกิดการพังทลายของดินภายในลุ่มน้ำ สร้างปัญหาการพัดพาตะกอนทำให้ชั้นลำธารตื้นเขิน เกิดอุทกภัย รวมทั้งน้ำเสียจนสัตว์หรือพืชที่ต้องอาศัยน้ำนั้นได้รับผลเสียหายไปด้วย

๑.๔ วัตถุประสงค์ของการจัดการลุ่มน้ำ

อุทัย (๒๕๕๑) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดการลุ่มน้ำ ดังนี้

๑. เพื่ออำนวยความสะดวกทั้งด้านปริมาณและคุณภาพของน้ำ กล่าวคือ ให้มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อความต้องการ ไม่มากหรือน้อยเกินไป ตลอดจนมีคุณภาพตามความต้องการ คือ เป็นน้ำสะอาดปราศจากสิ่งเจือปนทั้งด้านกายภาพ เคมี และชีวภาพ มีระยะเวลาการไหลที่เหมาะสม คือให้น้ำไหลสม่ำเสมอตลอดทั้งปี สามารถควบคุมน้ำในฤดูฝนให้น้อยลงและเพิ่มการไหลของน้ำในฤดูแล้ง

๒. เพื่อควบคุมการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ให้มีการชะล้างพังทลายของหน้าดินน้อยที่สุด

๓. เพื่อบรรเทาความเสียหายจากอุทกภัยและภัยแล้ง

๔. ส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒. โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.)

โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.) เป็นโครงการที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยสำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ (สตน.) จัดทำขึ้นในลักษณะที่ให้เงินอุดหนุนแก่ชุมชนซึ่งอยู่ในพื้นที่หรือบริเวณรอบป่าอนุรักษ์ ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามบริบทของพื้นที่และความสามารถในการดำเนินงานได้ของชุมชน โดยมีหน่วยงานสนามด้านการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำเป็นผู้ประสานงานทางวิชาการและอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสม ทั้งนี้ เงินอุดหนุนหมายถึง รายจ่ายที่กำหนดให้จ่ายเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของชุมชน ตามโครงการ สสอ. ซึ่งไม่ต้องอิงกับ unit cost ของหน่วยงาน โครงการ สสอ. มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นให้มีความสามารถในการพิทักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศป่าไม้ท้องถิ่นที่เกื้อกูลต่อความเป็นอยู่อย่างพอเพียงของชุมชน

๒. ส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาครัฐ โดยเริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ ๒๕๔๙

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินงาน และเป้าหมายของงาน

การมีส่วนร่วมและบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.) บ้านนาถิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อวัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ แบบครั้งเดียว โดยมีแนวทางการศึกษาเป็นลักษณะเชิงสำรวจ (Survey or Exploratory Study) และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างแล้วนำข้อมูลมาประมวลผลและวิเคราะห์โดยโปรแกรม SPSS ซึ่งมีรายละเอียดหัวข้อดำเนินการศึกษาวิจัยดังนี้

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๓. การวิเคราะห์ข้อมูล
๔. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
๕. สมมติฐานในการศึกษา

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น เช่น แนวคิด และรายงานการดำเนินงานของหน่วยจัดการต้นน้ำ

๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามราษฎรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือราษฎรที่เป็นตัวแทนของครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ บ้านนาถิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีจำนวนครัวเรือนเป้าหมาย ๕๐ ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด ๑๙๖ คน ซึ่งผู้ศึกษาเลือกใช้จำนวนครัวเรือนเป้าหมายมาใช้ในการสุ่มตัวอย่างแบบสอบถาม โดยการสุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Yamane (๑๙๗๓) ระดับความเชื่อมั่น ๙๕% และสัมประสิทธิ์ความผันแปรเท่ากับ ๐.๐๕ คำนวณขนาดตัวอย่างดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

กำหนดให้	n	=	จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการศึกษา
	N	=	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (๕๐ ครัวเรือน)
	e	=	ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่กำหนดให้เท่ากับ ๐.๐๕

จากสูตรสามารถนำมาคำนวณจะได้จำนวนตัวอย่างทั้งหมด....๔๐.....ครัวเรือน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๒ ส่วนคือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ ป่าอนุรักษ์ (สสอ.)

ทั้งนี้เกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละข้อแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับคะแนนที่ได้		
มากที่สุด	ได้คะแนนเท่ากับ	๕	คะแนน
มาก	ได้คะแนนเท่ากับ	๔	คะแนน
ปานกลาง	ได้คะแนนเท่ากับ	๓	คะแนน
น้อย	ได้คะแนนเท่ากับ	๒	คะแนน
น้อยที่สุด	ได้คะแนนเท่ากับ	๑	คะแนน

เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้วจะได้คะแนนเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมและบทบาทของชุมชน ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่า อนุรักษ์ (สสอ.) บ้านนาเกิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน จำแนกออกเป็น ๕ ระดับ โดยใช้ เกณฑ์การหาอันตรายภาคขึ้นดังต่อไปนี้

$$\begin{aligned} \text{อันตรายภาคขึ้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{๕ - ๑}{๕} = ๐.๘๐ \end{aligned}$$

จากเกณฑ์การวัดระดับการมีส่วนร่วมและบทบาทดังกล่าวสามารถแปลความหมายได้ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ - ๕.๐๐ หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๔๑ - ๔.๒๐ หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ - ๓.๔๐ หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๘๑ - ๒.๖๐ หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๘๐ หมายถึง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ระดับน้อยที่สุด

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของราษฎร ได้แก่ เพศอายุ สถานภาพในครอบครัว สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพรายได้ และสถานะที่เกี่ยวข้องกับโครงการ สสอ. ในรูปของ ค่าความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean)

๒. วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของราษฎรต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.) กรณีศึกษา บ้านนาเกิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ในรูปของค่าความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean)

๓. วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจต่อโครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.) กรณีศึกษา บ้านนาเกิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ในรูปของการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบความเรียง

๔. ค่า t-test ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน ด้วย ค่า Independent-Samples T Test

๕. การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

๔. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ดังนี้

๑. ร้อยละ (Percentage)

๒. ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)

๓. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๕. สมมุติฐานในการศึกษา

สมมุติฐานในการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนกรอบแนวคิดในการศึกษาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดสมมุติฐานในการศึกษา ดังนี้

ราษฎรที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ต่อการมีส่วนร่วมและบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.) บ้านนาเกิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน แตกต่างกัน ได้แก่

๕. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

๕.๑ ผลสำเร็จเชิงปริมาณ

ทำให้ทราบว่าชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำและทรัพยากรป่าไม้ โดย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีนัยสำคัญเกี่ยวกับความเข้าใจในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ และฟื้นฟูพื้นที่

ทำให้ทราบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการและฟื้นฟูนิเวศต้นน้ำ โดยเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีนัยสำคัญในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์พื้นที่และฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ

๕.๒ ผลสำเร็จเชิงคุณภาพ

ทำให้ทราบความเป็นมา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน รูปแบบการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่อยู่ภายในชุมชน การปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงในการอนุญาตใช้ทรัพยากรในพื้นที่ รวมทั้งกระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งจะสามารถทำให้การมีส่วนร่วมและบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าต้นน้ำ ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำขุนน่าน นำมาปรับเปลี่ยนรูปแบบในการจัดการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่ทั้งเรื่องส่งเสริมอาชีพในรูปแบบวนเกษตร การแนะนำการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยภูคา ตามมาตรา ๖๕ รวมถึงการแนะนำเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนในการทำอาชีพ

เกษตรกรรมจากระบบเกษตรเชิงเดี่ยว เป็นระบบเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อให้เกิดความมั่นคงในเรื่องรายได้ ลดรายจ่าย ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคงในด้านทรัพยากร และเกิดความมั่นคงในพื้นที่ต่อไป

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

๖.๑ จากการที่หน่วยจัดการต้นน้ำขุนน่าน ได้ทราบเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ ว่า เพศใด ช่วงอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และผู้ที่มีรายได้ต่ำ หรือสูง มีความเข้าใจในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ ในระดับใด แล้ว สามารถที่จะส่งเสริมให้ความรู้ รวมถึงความเข้าใจในการอนุรักษ์ได้ตรงตามเป้าหมาย รวมทั้ง กำหนดวิธีการ และรูปแบบการดำเนินการได้ตรงเป้าหมายชัดเจนมากยิ่งขึ้น สามารถทำให้ประชาชนในพื้นที่ บ้านนาเกิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีความเข้าใจในการเข้าพัฒนาของหน่วยจัดการต้นน้ำขุนน่าน และหน่วยงานภายนอกได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นที่ต้นน้ำมากขึ้น

๖.๒ จากการที่ได้ทราบข้อมูล ช่วงอายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และผู้ที่มีรายได้ในระดับใด ได้มีส่วนร่วมในการเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ มากที่สุด และลำดับรอง ๆ ลงมา ทำให้ สามารถที่จะ เข้าประชาสัมพันธ์และส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ให้กับชุมชน ได้ตรงกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ประชาชน ในพื้นที่ บ้านนาเกิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ ในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

ชุมชนบ้านนาเกิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะจึงทำให้ การสื่อสาร หรือไม่เข้าใจในรายละเอียดที่ลึกซึ้ง จึงทำให้การดำเนินการต่าง ๆ อาจจะไม่ตรงวัตถุประสงค์ เท่าที่ควร รวมถึงความเข้าใจใน พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ ของชุมชนในพื้นที่ที่ไม่ถูกต้อง

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

ในการดำเนินงานมีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

๑. บางกิจกรรมมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปบ้างเนื่องจากสภาพปัญหาภูมิอากาศ และวิถีชีวิต
๒. ชาวบ้านส่วนใหญ่ออกไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่เป็นจำนวนมาก การเข้าร่วมกิจกรรม ไม่คงที่
๓. สมาชิกทั่วไปของหมู่บ้านในชุมชน ยังให้ความสนใจกับโครงการน้อย ทำให้การจัดเวทีชาวบ้านมี ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ไม่มากนัก และไม่กระจายไปทั่วครัวเรือน กระจุกอยู่ในกลุ่มแกนนำ และกลุ่มสมาชิกที่สนใจ เฉพาะด้าน ในการจัดเวทีแต่ละครั้งจึงจำเป็นต้องคอยร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การ ประชุมประจำเดือนของ หมู่บ้าน เป็นต้น

๙. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมและบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.) บ้านนาเกิ่น ตำบลบ่อเกลือเหนือ

อำเภอเบะเกลือ จังหวัดน่าน ที่ผ่านมา ทำให้มีข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง แก้ไข วิธีการดำเนินงาน ให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา ดังนี้

๙.๑ กระบวนการการที่ส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าต้นน้ำ จะเกิดขึ้นได้ สมาชิกของชุมชนจะต้องมีความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน มีการจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน เพื่อแสวงหาแนวทางในการดำเนินงานที่ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง

๙.๒ ควรสนับสนุนให้มีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการดูแลทรัพยากรป่าไม้ของท้องถิ่น เน้นกิจกรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้สมาชิกของชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลต่อไป

๙.๓ ควรสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับการดูแลทรัพยากรป่าไม้ ควบคู่ไปกับการเอื้อประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตให้เป็นไปตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน

๑๐.การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

.....ไม่มี.....

๑๑.ผู้ร่วมดำเนินการ (ถ้ามี)

.....ไม่มี.....

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)..........ผู้ขอประเมิน

(นายอนุสรณ์ สะสันติ)

วันที่ 27 ก.พ. 2568 /

รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ
(1)	
(2)	
(3)	

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ).....
(..... (นายจิตทัศน์ อรลอม))
(ตำแหน่ง)..... ผู้อำนวยการส่วนจัดการต้นน้ำ.....
วันที่..... / 28 ก.พ. 2568 /

(ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล)

(ลงชื่อ).....
(..... (นายกรณียุพล แสงทอง))
(ตำแหน่ง)..... ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๓.....
วันที่..... / 28 ก.พ. 2568 /

(ผู้อำนวยการกอง/สำนัก ขึ้นไป)

หมายเหตุ : ๑. คำรับรองจากผู้บังคับบัญชาอย่างน้อยสองระดับ คือ ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล และผู้บังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไปอีกหนึ่งระดับ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกัน ก็ให้มีคำรับรองหนึ่งระดับได้

๒. การเสนอผลงานให้มีความยาวไม่น้อยกว่า ๕ หน้ากระดาษ A๔

แบบการเสนอข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน
(ระดับชำนาญการ และระดับชำนาญการพิเศษ)

๑. เรื่อง.....การมีส่วนร่วมพัฒนาพื้นที่ทำกินของราษฎรตามมาตรา ๖๔ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ ของหน่วยจัดการต้นน้ำขุนน่าน (อุทยานแห่งชาติดอยภูคา).....

๒. หลักการและเหตุผล

การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยเฉพาะเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่ป่า ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชุมชนเหล่านั้นได้ใช้ประโยชน์มาเป็นเวลาช้านาน แนวทางหนึ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์คือ การให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนให้มีความสอดคล้องแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้เกิดความสมดุลในการเป็นผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และบทบาทของผู้ดูแลรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นตนเอง

ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ ในมาตรา ๖๔ ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ดำเนินการถือครองที่ดินของประชาชนที่ทำกินภายในเขตอุทยานแห่งชาติภายใน ๒๔๐ วัน นับตั้งแต่กฎหมายประกาศใช้หลังจากนั้นรัฐบาลได้มีนโยบายในการช่วยเหลือประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินผ่านการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา โครงการอนุรักษ์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยานแห่งชาติตามมาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒, พ.ศ. ๒๕๖๗ สำหรับประชาชนที่จะได้รับความช่วยเหลือตามพระราชกฤษฎีกา มาตรา ๖๔ วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่มีที่ดินทำกิน และอยู่อาศัยตามกรอบเวลาตามมติ ครม. วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ หรือคำสั่ง คสช.ที่๖๖/๒๕๖๗ กล่าวคือ ประชาชนที่จะได้รับอนุญาตก็ต่อเมื่ออยู่อาศัยในพื้นที่ก่อนวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ ซึ่งกำหนดให้มีการสำรวจการถือครองที่ดินของประชาชนที่อาศัยหรือทำกินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติก่อน พ.ร.บ. ฉบับนี้มีผลบังคับใช้ โดยชุมชนที่อาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติ จะไม่มีสิทธิในที่ดินนั้นหากแต่สามารถอยู่อาศัยทำกินได้ตามกรอบกฎหมายกำหนด

การพัฒนาพื้นที่ทำกินตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๖๔ จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนที่ถือครองที่ดิน มีส่วนร่วมในการกำหนดชนิดพันธุ์ไม้ที่จะปลูก รวมถึงร่วมในการวางแผนการดำเนินงานร่วมกับหน่วยจัดการต้นน้ำขุนน่าน เพื่อให้พื้นที่นั้น ๆ มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับป่าธรรมชาติให้มากที่สุด แต่ประชาชนสามารถที่จะสร้างรายได้จากการทำการเกษตรนั้น ๆ ซึ่งจะต้องมีการสร้างความเข้าใจ ปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุล ในพื้นที่ทำกินนั้น เพื่อก่อให้เกิด

รายได้แก่ประชาชนทั้งในระยะสั้น และระยะยาวต่อไป ก็ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป

๓. บทวิเคราะห์/แนวความคิด/ข้อเสนอ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

ปัจจุบันแผนงานและกิจกรรมของงานด้านการบริหารจัดการต้นน้ำ ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับแผนงานหรือกิจกรรมที่มุ่งเน้นการฟื้นฟู ป้องกัน และเป็นแผนงานที่ต้องดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก ทำให้ชุมชนชาดการที่ส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ ในส่วนของการส่งเสริมการเกษตรก็จะมุ่งเน้นการเกษตรเชิงเดี่ยว ซึ่งเป็นการเกษตรที่ไม่เหมาะกับพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่ต้นน้ำ ที่จะต้องลด ละ เลิก การใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายที่สามารถที่จะสะสมลงไปในน้ำตามลำธาร ที่เป็นต้นกำเนิดของลุ่มน้ำสาขาหลัก ทำให้คุณภาพน้ำมีสิ่งปนเปื้อนส่งผลกระทบต่อผู้ใช้น้ำปลายน้ำ แม่น้ำสายหลักของประเทศ

บทวิเคราะห์

การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการเกษตรที่ผ่านมาพบปัญหาที่เกี่ยวข้อง ๒ ประเด็นดังนี้

๑. การปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้ขาดความมั่นคงในด้านราคา และทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
 ๒. การตลาดที่ผู้ผลิตไม่สามารถที่จะกำหนดราคาขายได้เนื่องจากปัญหาการมีผลผลิตมากเกินไป
- เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีการแก้ไขปัญหาทั้ง ๒ ประเด็น ดังกล่าวข้างต้น ภาครัฐจึงควรกำหนดทิศทางการส่งเสริมและปรับเปลี่ยนแนวคิดในการทำการเกษตร ดังนี้

๑. ส่งเสริมการปลูกพืชแบบผสมผสาน ให้มีผลผลิตที่หลากหลาย และเป็นการช่วยอนุรักษ์ดิน และน้ำในพื้นที่ต้นน้ำอีกทางหนึ่ง

๒. ควบคุมการปลูกไม้เกษตรชนิดต่าง ๆ โดยให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ ถูกต้องตามหลักวิชาการ

แนวความคิด

การส่งเสริมการปลูกพืชแบบผสมผสาน โดยอาศัยแนวทางการสร้างป่าเชิงนิเวศ เพื่อความมั่นคงของราษฎร ของสำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช คือการสร้างสังคมต้นไม้ที่มีลักษณะหลายชั้นเรือนยอด จะต้องทำความเข้าใจกับชุมชนโดยการจัดประชุม สัมมนา เพื่อหาชนิดพันธุ์พืชต่าง ๆ ที่ประชาชนในพื้นที่ต้องการอย่างแท้จริง โดยอาจจะกำหนดว่า เป็นไม้ที่ใช้ในการก่อสร้าง ไม้ฟืน ไม้ที่สร้างรายได้ ทั้งระยะต้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อที่จะให้ชุมชนลดการใช้ประโยชน์จากป่าเหมือนกับการยกป่ามาไว้หลังบ้านนั่นเอง ตัวอย่างเช่น ไม้ที่ใช้ก่อสร้างเช่น ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้ที่เป็นฟืนหรือเชื้อเพลิง เช่น ไม้กระถิน ไม้ชนิดต่าง ๆ ไม้ที่สร้างรายได้ในระยะสั้น เช่น กาแฟ ซึ่งเป็น อโวคาโด แมคคาเดเมีย เป็นต้น ส่วนไม้พื้นดินก็ส่งเสริมการปลูกสมุนไพรต่าง ๆ เพื่อเป็นพืชที่ช่วยคลุมหน้าดิน

ซึ่งจากการทำการเกษตรในลักษณะดังกล่าว ก็จะทำให้พื้นที่ที่เป็นที่ทำกินเดิม มีลักษณะคล้ายป่า ทำให้สามารถที่จะลดการชะล้างหน้าดินในพื้นที่สูงชันซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำ อีกทั้งยังสามารถที่จะลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร นอกจากนั้นพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นแนวป้องกันไฟป่า หรือป้องกันไฟที่จะลามเข้าพื้นที่ป่าใกล้เคียงได้อีกทางหนึ่ง

ข้อจำกัดและแนวทางแก้ไข

ในการปลูกพืชลักษณะดังกล่าวอาจทำให้ประชาชนต้องมีการดูแลที่มากขึ้น ดังนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ในช่วงแรกจะคัดเลือกพื้นที่ที่อยู่ใกล้บ้าน เพื่อที่จะสามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งในพื้นที่ที่อยู่ไกลจะมีปัญหาเรื่องแหล่งน้ำ กับปัญหาไฟป่า เนื่องจากพื้นที่ที่อยู่ไกลไม่สามารถที่จะเข้าดับไฟได้อย่างทันท่วงทีหากมีการลุกลามเข้าพื้นที่ที่ดำเนินการในกิจกรรมดังกล่าว ส่วนแนวทางแก้ไขก็อาจจะมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงกัน จากนั้นพัฒนาแหล่งน้ำ เช่น ดำเนินการทำฝาย และพัฒนาระบบน้ำชุมชนด้านไฟฟ้าควรให้ชุมชนที่ดำเนินการในลักษณะเดียวกัน ดำเนินการทำแนวกันไฟโดยรอบ รวมทั้งร่วมกันจัดเวรยามเพื่อเฝ้าระวังไฟป่าเข้าพื้นที่

๔. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ลดปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้
๒. พื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้นจากการดำเนินการดังกล่าว
๓. ลดการเกิดปัญหาไฟป่าและหมอกควัน จากการเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรแบบเปิดโล่ง
๔. ประชาชนมีรายได้ที่มั่นคงขึ้น เพราะมีรายได้จากสินค้าการเกษตรหลายชนิด ไม่พึ่งพาผลผลิตเพียงชนิดเดียวทำให้กำหนดราคาในตลาดได้เอง
๕. เกิดความมั่นคงในพื้นที่ทั้งทางเศรษฐกิจ และทรัพยากรป่าต้นน้ำมีความยั่งยืนต่อไป

๕. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๑. พื้นที่ทำกินตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๒ มาตรา ๖๔ สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๒๐ เพอร์เซ็นต์
๒. ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า และทำลายทรัพยากรป่าไม้โดยรอบพื้นที่ดำเนินการลดลง ๒๐ เพอร์เซ็นต์
๓. ลดจำนวน Hot Spot ในพื้นที่ได้ ๒๐ เพอร์เซ็นต์
๔. ประชาชนมีรายได้ต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่า ๓๐ เพอร์เซ็นต์

(ลงชื่อ).....
(นายอนุสรณ์ สะสันติ)
ผู้ขอประเมิน
วันที่ 27 / ก.พ. 2568 /